

Деякі питання судово-експертної етики під час військового стану в Україні

Вероніка Венчагова

старша судова експертка, Одеський НДЕКЦ МВС України, м. Одеса, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4262-4028>, e-mail: nicavench@gmail.com

Проаналізовано права, обов'язки та етичні норми поведінки судового експерта під час участі його в огляді місця події, опитування учасників провадження, складання висновку експерта в умовах війни в Україні.

Ключові слова: *судова експертиза; етика; поведінка; війна.*

Particular Issues of Forensic Ethics during Martial Law in Ukraine

Veronika Venchahova

The paper analyzes rights, duties, and ethical standards governing a forensic expert's conduct during his/her participation in the scene inspection, as well as interrogation of participants in proceedings and compilation of the expert conclusion during the wartime situation in Ukraine.

Keywords: *forensic examination; ethics; behavior; war.*

Безпека в усіх сферах життєдіяльності є однією з найважливіших потреб людини. Кожна людина заслуговує на гуманне поводження та поважне ставлення до особистості під час досудового розслідування. Від початку повномасштабної збройної агресії російської федерації у лютому 2022 року немає такої людини, яка б не постраждала від цього вторгнення. Змін у гірший бік зазнала бодай кожна сфера людського життя. Багато сімей були змушені покинути свої домівки, лишивши все своє майно, та переїхати шукати кращої долі в інші області або за кордон, інші зазнали руйнувань своїх осель через ракетні обстріли, мародерство, захід російських військ в українські міста, села тощо. Можна сказати, що війна торкнулась усіх сфер життя українців.

Також варто зауважити, що викладені вище чинники зумовили збільшення кількості злочинів, зокрема й проти приватної власності. Злочинці, користуючись тим, що багато осель покинуті, у містах та селах залишись переважно жінки та діти, проникають в оселі, крадуть майно, скоюють згвалтування жінок та інші злочини. Правоохоронці під час досудового розслідування злочинів

задля виконання завдань кримінального судочинства у сфері повного, усебічного та об'єктивного розслідування злочинів потребують використання спеціальних знань. Саме такими носіями спеціальних знань є судові експерти.

Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» (далі — *профільний Закон*) [1], судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Згідно з ч. 1 ст. 69 Кримінального процесуального кодексу України (далі — *КПК*) [2], експертом у кримінальному провадженні є особа, яка має наукові, технічні або інші спеціальні знання, має право відповідно до профільного Закону на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок із питань, які виникають під час кримінального провадження щодо сфери її знань.

Зважаючи на те, що законодавство наділяє судового експерта певними правами й обов'язками, слід зазначити, що деякі з них пов'язані з етичними нормами та поведінкою.

Наприклад, п/п. 3 та 5 ч. 3 ст. 69 КПК [2] дає судовому експерту права бути присутнім під час провадження процесуальних дій щодо предметів та об'єктів дослідження та ставити запитання щодо них особам, які беруть участь у кримінальному провадженні. Зважаючи на права судового експерта з погляду етики, варто зазначити, що, перебуваючи під час проведення процесуальних дій, наприклад, огляду місця події, відтворення обставин злочину, допиту потерпілих, свідків, підозрюваних тощо, експерт має дотримуватись загальноприйнятих етичних норм. Він повинен бути максимально стриманим і тактовним, делікатно спілкуватися з потерпілими, якщо вони присутні, також це стосується й права ставити запитання, зокрема, і під час судових засідань. Протягом зазначених стадій кримінального процесу судовий експерт має виявляти терпіння, ввічливість, тактовність та доброзичливість, зокрема, й у випадках, коли особи своєю поведінкою намагаються спровокувати його на будь-які неналежні вчинки. Грубе й негуманне ставлення експерта до громадян є неприпустимим. Під час спілкування експерт має з повагою ставитись до своїх співрозмовників, висловлювати свою думку чітко та зрозуміло.

Загалом діяльність судового експерта має бути незалежна від будь-якого впливу ззовні, він має протистояти будь-яким посяганням на його незалежність, відстоювати професійні права, бути впевненим і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків. Також судовий експерт має усвідомлювати, що виконання професійних обов'язків задля отримання неправомірної винагороди є протиправним та тягне за собою юридичну відповідальність.

Експерт має всебічно, повно, об'єктивно та безпосередньо дослідити надані йому на дослідження об'єкти, наявні (надані) у справі докази. Якщо ж питання виходять за межі компетенції експерта, він невідкладно має повідомити ініціатора дослідження про неможливість проведення експертизи.

Спілкуючись із учасниками кримінального провадження, судовий експерт має

виконувати покладені на нього обов'язки неупереджено та об'єктивно, а також не поділяючи людей за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними ознаками тощо.

Не менш важливим в етиці судового експерта є його обов'язок, передбачений нормативно-правовими актами: не розголошувати без дозволу сторони кримінального провадження, яка його залучила, чи суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків, або не повідомляти будь-кому, крім особи, яка його залучила, чи суду про проведення експертизи та її результати. Також цього обов'язку судовий експерт має дотримуватись і щодо раніше виконаних судових експертиз (експертних досліджень).

Судовий експерт має поважати права осіб на недоторканність особистого і сімейного життя, на повагу до гідності та честі тощо. Неприпустимим для судового експерта є надання оцінки, відгуків та висловлювання коментарів щодо діяльності інших експертів.

Підбиваючи підсумок, зауважимо, що, незважаючи на скрутні обставини, військовий стан не є «пом'якшувальною» обставиною для порушення етичних норм. Судовим експертам треба бути ще більш гідними, тактовними та робити все задля недопущення зловживання своїми правами та порушення обов'язків, передбачених чинним законодавством.

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 27.12.2023).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.11.2023).